

Μουσείο και Δημοτικό Σχολείο. Μια πρόκληση για στενότερη συνεργασία κι επωφελέστερη αξιοποίηση των ρόλων τους, μέσα από μια καλά οργανωμένη επίσκεψη

Τσαγκαρέλη Βασιλική, Εκπαιδευτικός Α/θμιας Εκπ/σης, Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια

1. Πρόλογος – Εισαγωγή

Η προβολή και η ενδεδειγμένη, στη βάση ειδικού εκπαιδευτικού προγράμματος, παρουσίαση των εκθεμάτων ενός Μουσείου και ιδιαίτερα αυτών που έχουν ανασκαφεί και βρεθεί κοντά σε χώρους που έχουν γεννηθεί και ανατραφεί οι μαθητές ενός σχολείου, είναι επιβεβλημένο καθήκον και υποχρέωση της Πολιτείας και της Εκπαίδευσης απέναντί τους. Κυρίως για:

- Τη συστηματική οργάνωση και αξιοποίηση των γνώσεών τους, σε σχέση με τη γενική και, πρωτίστως, την τοπική ιστορία της ιδιαίτερης πατρίδας τους, καθώς και την αισθητική απόλαυση και ικανοποίηση που τους παρέχει η αρχαία μας κληρονομιά με όλα τα συναφή γι' αυτούς ευεργετικά και μορφωτικά αποτελέσματα,
- Την ισχυρή συγκίνηση και υπερηφάνεια που αισθάνονται όταν συνειδητοποιούν την ιδιαίτερη θέση που έχει η ιδιαίτερη πατρίδα τους, ως οργανικό και αναπόσπαστο μέρος του λίκνου ενός αξεπέραστου και μοναδικού πολιτισμού, όπως είναι ο ελληνικός, και
- Την πρόκληση και ενεργοποίηση του ενδιαφέροντός τους, καθώς και της δημιουργικής περιέργειάς τους, που θα τους ωθήσουν αργότερα στη μελέτη ή τουλάχιστον στην επαρκή ενημέρωσή τους επί των ευρημάτων – εκθεμάτων του .

Για τους λόγους αυτούς, καθώς και άλλους που θα εκτεθούν στη συνέχεια επιβάλλεται η συχνή περιήγηση αρχαιολογικών χώρων και μουσείων από τους μαθητές του δημοτικού σχολείου, με την καθοδήγηση και την επικουρία των εκπαιδευτικών και ειδικών επιστημόνων, όπως ιστορικών, αρχαιολόγων, μουσειοπαιδαγωγών, αισθητικών της τέχνης κ.ά. .

2. Μουσείο και Δημοτικό Σχολείο, προβλήματα και προοπτικές

2.1.Επείγουσα ανάγκη συνεργασίας μεταξύ Μουσείου και Σχολείου

Τις τελευταίες δύο δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα έχει προωθηθεί σε ικανοποιητικό βαθμό μια ευνοϊκή εξέλιξη στην αξιοποίηση της συνεργασίας Μουσείου και Δημοτικού Σχολείου . Είναι μια ιδανική ευκαιρία, έπειτα από προσυνεννόηση και συστηματική κατάστρωση ειδικού προγράμματος των υπευθύνων του Μουσείου και των δασκάλων των τάξεων, για μια καλά οργανωμένη επίσκεψη. Η επίσκεψη αυτής της μορφής, που πρέπει να είναι συμβατή με τις σύγχρονες απαιτήσεις και τις κατακτήσεις της Μουσειοπαιδαγωγικής επιστήμης, αρχίζει να κατακτά ολοένα και περισσότερο έδαφος στο πεδίο της γνωστικής έρευνας και της εφαρμογής των ειδικών προγραμμάτων της, τόσο στα σχολεία, όσο και στα παιδαγωγικά τμήματα των Πανεπιστημίων μας .

2.2 Εφικτή η εμπλοκή των ειδικών προγραμμάτων στην εκπαιδευτική διαδικασία

Ως εκπαιδευτική διαδικασία, η απαίτηση αυτή προσφέρει ικανοποιητικά αποτελέσματα που μπορεί, μεταξύ άλλων , να συνδυαστούν με :

- την εξέλιξη της διδασκαλίας στο μάθημα της Ιστορίας, στις διάφορες τάξεις του Δημοτικού Σχολείου, είτε ως εισαγωγικής ενότητας μιας εξιστορούμενης εποχής, είτε ως συστηματικής εργασίας στη διάρκεια της διδακτικής της εξέλιξης, είτε – τέλος – ως πρόκλησης για εκπαιδευτικές και δημιουργικές εργασίες με τη λήξη της όλης διαδικασίας της επίσκεψης,
- την τυχαία, ή έπειτα από συστηματική ανασκαφική εργασία, ανακάλυψη ενός αρχαιολογικού ευρήματος της περιοχής, που τοποθετήθηκε και εκτίθεται ήδη στο Μουσείο,

- την ευκαιριακή φιλοξενία, για ορισμένο χρονικό διάστημα στο τοπικό μας Μουσείο, περιοδικών εκθέσεων από συλλογές άλλων μουσείων,
- την έκφραση σχετικής και αυτόβουλης επιθυμίας των μαθητών, ή ενδιαφέροντος που προέκυψε έπειτα από προσεκτική υπόδειξη των δασκάλων ή των γονέων τους για επίσκεψη στο Μουσείο και
- την ελεύθερη επιλογή μιας επίσκεψης στο Μουσείο, σε οποιαδήποτε ώρα, ημέρα κι εποχή, χωρίς το φόβο και τον κίνδυνο ματαίωσής της από μια απρόβλεπτη επιδείνωση των καιρικών συνθηκών κι άλλους κινδύνους που εγκυμονούν, όπως γίνεται με τις επισκέψεις στους αρχαιολογικούς χώρους ή άλλες υπαίθριες τοποθεσίες.

Γενικά η επιτυχία των επισκέψεων αυτών έγκειται κυρίως στην καλή και μεθοδική συνεργασία των αρχαιολόγων του Μουσείου και των δασκάλων, για την οποία θα μιλήσουμε παρακάτω.

3. Ειδικές απαιτήσεις κατά την επίσκεψη

Συνεπείς με τις αρχές της μουσειοπαιδαγωγικής επιστήμης, πρέπει πριν από τη συστηματική επίσκεψη κάποιου μουσείου να έχουν προκαθοριστεί, με τη βοήθεια αρχαιολόγων και δασκάλων, κάποιες βασικές απαιτήσεις, όπως,

3.1 Ο αριθμός των εκθεμάτων

Ο αριθμός των εκθεμάτων που θα παρουσιαστούν στους μαθητές παίζει καθοριστικό ρόλο και έχει ιδιαίτερα σημασία και σπουδαιότητα στην επιτυχία της ξενάγησης. Και πρέπει να είναι ελάχιστα μόνο τα εκθέματα, ανάλογα με την ηλικία, τους μορφωτικούς σκοπούς και στόχους και τα αντικείμενα που έχουμε προκαθορίσει. Οποιαδήποτε άλλη επί του θέματος εκδοχή, με την επίσκεψη δηλαδή όλων των εκθεμάτων του, όχι μόνο δεν προσφέρει ουσιαστική βοήθεια, αλλά αντίθετα κατατείνει στην καταπόνηση, στον αποπροσανατολισμό και στη σύγχυση των μαθητών με αποτέλεσμα ελάχιστες ή μηδαμινές μορφωτικές ωφέλειες.

3.2 Ο αριθμός των μαθητών-επισκεπτών

Ο αριθμός των μαθητών-επισκεπτών πρέπει να είναι περιορισμένος. Ήδη, προκειμένου για εκπαιδευτικά προγράμματα σε ορισμένα Μουσεία των ευρωπαϊκών χωρών συνιστούν ο αριθμός τους να κυμαίνεται μεταξύ 15 έως 20 μαθητές. Εμείς στη χώρα μας δεν κρατούμε περιοριστικά όρια και ενδέχεται σε μεγάλες αίθουσες του Μουσείου να υπάρχουν ταυτόχρονα πολλά σχολεία μαζί και ένας εξίσου μεγάλος αριθμός ντόπιων και ξένων επισκεπτών, με γνωστά τα αρνητικά τους αποτελέσματα.

Επειδή όμως τα προβλήματα είναι δυσεπίλυτα, συνιστούμε η επίσκεψή τους να γίνεται σε περιόδους που δεν παρατηρείται αιχμή, κυρίως το χειμώνα, όπου οι δυσμενείς καιρικές συνθήκες εξουδετερώνονται από αυτές του κλειστού χώρου. Συνιστούμε επίσης την επίσκεψη ενός μόνο τμήματος 20 έως 25 μαθητών και όχι όλο το μαθητικό δυναμικό του σχολείου.

3.3 Ανάγκη για τεχνικές και βοηθητικές εγκαταστάσεις

Ένα καλά οργανωμένο Μουσείο πρέπει να διαθέτει αρκετές άρτιες τεχνικές εγκαταστάσεις και μικρές βοηθητικές αίθουσες για συστηματική παρουσίαση, όπου να γίνεται ενδελεχής περιγραφή και διδασκαλία, με αρκετά ακριβή αντίγραφα των εκθεμάτων, όπου θα επιτρέπεται κι αυτή ακόμα η αφή τους και θα διευκολύνονται οι προς τούτο συναφείς και ποικίλες μαθητικές δραστηριότητες. Αλλά επειδή τέτοιες προοπτικές απέχουν πολύ από την τρέχουσα πραγματικότητα, είμαστε αναγκασμένοι να ελπίζουμε στο μέλλον για κάποιες τουλάχιστο διευθετήσεις.

3.4 Προϋπόθεση επιτυχίας η γνώση του Μουσείου και των εκθεμάτων του

Η θεωρητική βάση του προβλήματος και οι σχολικές πρακτικές και εμπειρίες για την επιτυχή κι επωφελή περιήγηση του Μουσείου, μας έχουν διδάξει ότι πέρα από την συνεργασία μουσειοπαιδαγωγών και δασκάλων συνοδών, οι τελευταίοι οφείλουν να έχουν επισκεφτεί

ενδελεχώς κι από πριν το Μουσείο, τις αίθουσές του, και τα εκθέματά του. Κι αν δεν το έχουν πραγματοποιήσει, οφείλουν να το πραγματοποιήσουν επειγόντως μέχρι την ημέρα της επίσκεψης. Διαφορετικά, θα είναι θλιβερή η εικόνα που μερικές φορές παρατηρείται σε ανάλογες περιπτώσεις, δηλαδή δάσκαλοι και μαθητές «να ψάχνουν» και «να ψάχνονται» απεγνωσμένα.

3.5 Ανάγκη για καλλιέργεια μουσειακής αγωγής

Η καλλιέργεια της μουσειακής αγωγής στα σχολεία θεωρείται βασική προϋπόθεση σε ένα σύγχρονο σχολείο. Οι δάσκαλοι και το οικογενειακό περιβάλλον οφείλουν με παραινέσεις και το παράδειγμά τους να εδραιώσουν στη συνείδηση των μαθητών την ανάγκη και την αξία στην τήρηση της ησυχίας, κοσμιότητας και ευταξίας κατά τις ώρες της περιήγησης και της παρουσίασης. Να οριοθετήσουν ακόμα προσεχτικά τις κινήσεις τους στο Μουσείο, τις αποστάσεις στα όρια προσέγγισης και επαφής τους με τα εκθέματα και να αποφύγουν την ψαύση και την ψηλάφηση τους, καθώς και πλήθος άλλων υποδειξιών με δευτερεύουσα, ίσως, σημασία.

Όλες αυτές οι απαιτήσεις, οι απαιτήσεις της μουσειακής αγωγής, ενώ στην αρχή φαντάζουν ως αφόρητοι και ενοχλητικοί περιορισμοί, αργότερα με την πάροδο του χρόνου, την εξάσκηση τους και την καθοδήγηση των δασκάλων τους μετατρέπονται γνωστικά με τη σκέψη και τη λογική σε αγαθές έξεις για όλη τους τη ζωή.

4. Παιδαγωγικές και μεθοδολογικές προϋποθέσεις επιλογής του Μουσείου

4.1. Γενικά

Η επιλογή του Μουσείου υπαγορεύεται βασικά από μια σειρά ποικίλων λόγων και κριτηρίων, επιστημονικού περιεχομένου, κυρίως όμως παιδαγωγικών, μεθοδολογικών και ιστορικών. Και βασίζεται η επιλογή αυτή πάνω σε δύο κλασικά παιδαγωγικοδιδασκτικά αξιώματα για την κατάκτηση γνώσεων και εμπειριών. Είναι αυτά που έχουν διατυπωθεί περιεκτικά στις φράσεις «από τα γνωστά στα άγνωστα» και «από τα εγγύς στα μακράν».

Τα αξιώματα αυτά επιτάσσουν να μεταδίδουμε πληροφορίες, γνώσεις και εμπειρίες σταδιακά και μέσα σε επάλληλους και διευρυνόμενους κάθε φορά ομόκεντρους κύκλους, κατά τακτά διαστήματα. Αυτό θα συμβάλλει στο να μην προκαλείται συμφόρηση και επίπονο πνευματικό βάρος στους μαθητές και για να γίνεται πιο εύληπτη και ευκολότερα αφομοιώσιμη η διδασκαλία ενός αντικειμένου. Και μάλιστα σ' έναν ευρύτερο κύκλο που προσδιορίζουν οι προσλαμβάνουσες παραστάσεις των μαθητών κάθε περιοχής: Απόψεις από ευκαιριακές ή συστηματικές επιτόπιες επισκέψεις, γνώσεις από τα σχολικά εγχειρίδια, βοηθήματα καθώς και άλλα βιβλία, καρτ ποστάλ, εικόνες από παντοειδές εικαστικό υλικό (λευκώματα, φωτογραφίες, χαλκογραφίες, πίνακες ζωγραφικής, ημερολόγια, ακριβείς αναπαραστάσεις, πιστά αντίγραφα έργων τέχνης, κ.ά.). Ακόμα και διάχυτες πληροφορίες από προφορικές και γραπτές τοπικές παραδόσεις, μερικές φορές μη ελεγχόμενες για την ακρίβειά τους, οπότε επιβάλλεται διασταύρωση και εξακρίβωσή τους για να επέχουν θέση έγκυρων πηγών. Έτσι, προχωρώντας από τα γνωστά, κατακτούμε αργά και μεθοδικά τα άγνωστα και, αφού γνωρίσουμε τα εγγύς, επεκτείνουμε τις γνώσεις και τα ενδιαφέροντά μας στα μακράν. Επικουρικά αυτό θα επιτευχθεί ευχερέστερα, με τη διαλεκτική συνδρομή της Γλώσσας και της Σκέψης, πάνω στο ευρύ πεδίο της εφαρμοσμένης Πράξης.

Στο πλαίσιο αυτό που χαράξαμε, έχουμε εντάξει μορφωτικές επισκέψεις και περιηγήσεις στους αρχαιολογικούς χώρους και τα μουσεία του γενέθλιου τόπου μας, του νομού Αργολίδας: στις Μυκήνες, στην Τίρυνθα, στο Ασκληπιείο της Επιδαύρου, στο Άργος, στο Ναύπλιο, στη Μιδέα και στη Λέρνη. Τόποι ιεροί και ιστορικοί, τους οποίους θεωρούμε δάσκαλοι και μαθητές ως απαραίτητα επισκέψιμους, όχι μόνο ως χρέος για τη δική μας πνευματική και πολιτιστική κληρονομιά, αλλά και ως προστοιχείωση στην ορθή και συστηματική περιήγησή τους. Έτσι ορίζουμε «εξ' απαλών ονύχων» τις πρώτες αρχές και προκαταρτίζουμε τους μαθητές στα στοιχειώδη δεδομένα κι απαιτήσεις της μουσειοπαιδαγωγικής δεοντολογίας και πρακτικής.

4.2 Η επιλογή του Μουσείου στο Ασκληπιείο της Επιδαύρου

Με βάση αυτά τα κριτήρια επιλέχθηκε για επίσκεψη το Μουσείο του Ασκληπιείου της

Επιδαύρου, αφού είχαμε εν τω μεταξύ εξαντλήσει με τις επισκέψεις μας επί αρκετά χρόνια τον κύκλο των τοπικών Μουσείων του νομού μας.

Το Μουσείο βρίσκεται μέσα στο χώρο του Ασκληπιείου ,σε ένα κατάφυτο, μαγευτικό και υποβλητικό τοπίο, που ενισχύει την άποψη ότι οι αρχαίοι Έλληνες απέδιδαν μεγάλη σημασία στο φυσικό περιβάλλον για την ίδρυση των ιερών τους. Είναι μια προσφιλής τοποθεσία στους μαθητές, γιατί στο χώρο αυτό βρίσκεται ποικιλία μνημείων, όπως το περίφημο θέατρο, το αρχαίο στάδιο, τα κτίσματα για τη θεραπεία των ασθενών, το γυμνάσιο και αρκετός χώρος για...παιχνίδια. Και πάντοτε οποιαδήποτε πρόταση του σχολείου για επίσκεψή τους εκεί, προκαλούσε ιδιαίτερη ευχαρίστηση σε όλους. Επιπλέον για τα παιδιά της Αργολίδας, η Επίδαυρος, ως αρχαιολογικός χώρος είναι ιδιαίτερα γνωστός και αγαπητός γιατί συνδυάζεται και με οικογενειακές επισκέψεις (θεατρικές παραστάσεις, Πρωτομαγιά, Αποκριά)

Συμπερασματικά, τα ερεθίσματα που δέχεται ένας μαθητής στο Ασκληπιείο της Επιδαύρου είναι πολλά και ποικίλα και αποτελούν πρόκληση για την επιστημονική, μορφωτική και ψυχαγωγική αξιοποίησή τους.

4.3 Η επιλογή των εκθεμάτων

Η επιλογή των εκθεμάτων, όπως στην προκείμενη περίπτωση, δηλαδή μιας συλλογής ιατρικών εργαλείων της αρχαιότητας έγινε με αφορμή μια επίσκεψη στο ίδιο μουσείο, πριν δύο χρόνια, των μαθητών των Γ΄ και Δ΄ τάξεων και σήμερα μαθητών των Ε΄ και ΣΤ΄ τάξεων. Τότε η συγκεκριμένη συλλογή, τους είχε προκαλέσει πολύ μεγάλο ενδιαφέρον και είχε διατυπωθεί απ' αυτούς σχετικό αίτημα για συστηματικότερη επεξεργασία και γνώση, με την ευκαιρία μιας άλλης επίσκεψης στο προσεχές μέλλον . Με άλλα λόγια η επιλογή των εκθεμάτων ήταν μια καθαρή επιλογή των μαθητών με την οποία συμφωνήσαμε κι εμείς.

Ανέκυπτε όμως πρόβλημα με την παρουσίαση των ιατρικών εκθεμάτων που χρειαζόταν εξειδικευμένες γνώσεις . Οι τελευταίοι αυτοί λόγοι μας επέβαλαν τη διεύρυνση στη σύνθεση της αρχικής ομάδας παρουσίασης που αποτελούσαν μόνο εκπαιδευτικοί. Αυτό τελικά επιτεύχθηκε με τη συμμετοχή γενικής Ιατρού, ευαισθητοποιημένης επιστήμονος, με πολλαπλά ενδιαφέροντα γύρω από ψυχοπαιδαγωγικά θέματα και ειλικρινή αγάπη στο παιδί , άλλης μιας ακόμη επιστήμονος – συνεργάτιδας, ειδικής μελετήτριας γύρω από τα μοντέλα της μουσειακής αγωγής, καθώς και μιας αρχαιολόγου που τα ονόματά τους αναφέρονται στον τίτλο της εισήγησής μας.

5.Σκοποί και στόχοι της παρουσίασης

5.1 Σκοποί

Οι σκοποί που επιδιώκονται κατά την παρουσίαση μέρους των εκθεμάτων του Μουσείου στο Ασκληπιείο Επιδαύρου και συγκεκριμένα της συλλογής ιατρικών εργαλείων της αρχαιότητας, είναι κυρίως οι παρακάτω :

- η ολοκλήρωση, με τη συνδρομή μιας επιμελημένης προετοιμασίας και εμπειριστατωμένης παρουσίασης της αρχικής εικόνας των ιατρικών εργαλείων του Ασκληπιείου της Επιδαύρου, που είχαν προ διετίας μορφώσει οι μαθητές στη βάση συγκεκριμένου υλικού,
- η γνώση της λειτουργικότητας και της ονομασίας των συγκεκριμένων εργαλείων για το καθένα χωριστά,
- ο θαυμασμός και η αποτίμηση της ιατρικής τεχνολογίας της ελληνικής αρχαιότητας, με την άριστη λειτουργικότητα και εργονομία τους κατά την τέλεση των ιατρικών ενεργειών και επεμβάσεων την εποχή εκείνη,
- η όλη λειτουργικότητα, χρηστικότητα, αποτελεσματικότητα και ωφελιμότητα των ιατρικών εργαλείων, σε συνδυασμό με μια πρώτη ενδεχομένως καταγραφή των ασθενειών, παθήσεων και βλαβών που αντιστοιχούσαν τα εκτιθέμενα εργαλεία για κάθε μια ή ομάδα απ' αυτές ,

- η αντιπαραβολή και η σύγκρισή τους με τα σύγχρονα ιατρικά εργαλεία που θα επιδείξει η Ιατρός της ομάδας παρουσίασης από εικόνες, φωτογραφίες, γραπτές περιγραφές και άλλα ντοκουμέντα και τέλος ,
- η γνωριμία των μαθητών με τη βοήθεια της Γλώσσας, της Σκέψης και της Πράξης, με την έρευνα, την περιγραφή, τη σύγκριση, τις ομοιότητες και τις διαφορές, την αποδοχή και την απόρριψη, τις υποθέσεις, τις κρίσεις, τις ερωτήσεις, τις αμφισβητήσεις, τις απορίες και τις άλλες μορφές που ενεργοποιούν τη Σκέψη και τη Πράξη για να οδηγηθούν στην κατανόηση και στη γνώση.

5.2 Στόχοι

Ως στόχοι της παρουσίασης, μεταξύ άλλων, ορίζονται:

- Η κατανόηση της διαχρονικότητας στην έμπνευση, στο σχεδιασμό, στην κατασκευή και στη χρήση των ιατρικών εργαλείων της ελληνικής αρχαιότητας, σε συνδυασμό με τις ιατρικές γνώσεις της εποχής που, ίσως, αποτελούν βασικό κρίκο αφετηρίας στην ιστορία της ιατρικής επιστήμης και της χειρουργικής εξειδίκευσης.
- Η εδραίωση, από τη μια, της πεποίθησης στους μαθητές μας ότι οι πρόγονοί τους με υπεράνθρωπη προσπάθεια επιδίωξαν και επέτυχαν έναν αθάνατο πολιτισμό που μπροστά του υποκλίνεται όλη η πολιτισμένη ανθρωπότητα και, από την άλλη, η υποχρέωση για διαρκή προσπάθειά τους στη συνέχιση του έργου τους, ώστε να καταστούν άξιοι απόγονοί τους.

6. Η μεθοδολογία, για τη γνωστική προσέγγιση του αντικειμένου

Η μεθοδολογία μιας επίσκεψης πρέπει να εξελίσσεται, κατά τη γνώμη μας σε τρεις φάσεις:

- πριν από την επίσκεψη, για την επιμελή προετοιμασία των μαθητών μέσα στην τάξη από τους δασκάλους, ως εισαγωγή στην όλη διαδικασία,
- κατά την επίσκεψη, μέσα στο Μουσείο, για τη συστηματική παρουσίαση στη βάση της κριτικής, διαλεκτικής και δημιουργικής σκέψης, καθώς και ενός ερευνητικού, εξονυχιστικού και εξελίσσοντος διαλόγου και
- μετά την επίσκεψη, κυρίως στο σχολείο, στα πλαίσια μιας μακράς διαδικασίας, για την εμπέδωση όλων, όσα επιδείχθηκαν, αναλύθηκαν και εξαντλήθηκαν κατά τη δεύτερη φάση, που θα περιλαμβάνει αναπαραστάσεις, εικαστικές δημιουργίες, με ιχνογραφίες, πηλοπλαστικές κατασκευές κ. ά.

6.1 Α' φάση: πριν από την επίσκεψη

Αυτή η πρώτη φάση προσπαθεί να κάνει μια εκτεταμένη εισαγωγή για το συγκεκριμένο θέμα της ξενάγησης στο Μουσείο. Το μεθοδολογικό πλαίσιο στη προσέγγιση της ενότητας:

Επίσκεψη και παρουσίαση των ιατρικών εργαλείων της αρχαιότητας του Ασκληπιείου της Επιδαύρου για τους μαθητές Ε και Στ τάξεων του Δημοτικού Σχολείου μπορεί να γίνει με πολλούς και ποικίλους τρόπους. Ενδεικτικά μόνο θα αναφέρουμε:

- Την προσεκτική επί του θέματος ενημέρωσή τους είτε από το σχολικό, είτε από άλλο διδακτικό και βοηθητικό εγχειρίδιο(από εκδόσεις του Ταμείου Αρχαιολογικών Πόρων) (Τ.Α.Π), ή ακόμα πληροφορίες από το διαδίκτυο με συχνές όπου χρειάζεται παρεμβάσεις ή άλλες αναλυτικές παρατηρήσεις του δασκάλου, πάντοτε όμως στη βάση της διδακτικής αρχής: «ό,τι μπορεί να πει ο μαθητής δεν το λέει ο δάσκαλος».
- Την ανάρτηση μεγάλου πίνακα, σε ικανοποιητική μεγέθυνση, των ιατρικών εκθεμάτων του Μουσείου, ως προστοιχείωση των μαθητών και ιδιαίτερη υπογράμμιση των λεπτομερειών τους, ώστε να εξηγηθεί και να κατανοηθεί η λειτουργικότητά τους, η εργονομία τους και η ωφελιμότητά τους.
- Την παράλληλη ανάρτηση πίνακα ομοειδών ιατρικών εργαλείων άλλων εποχών, κυρίως της περιόδου του Διαφωτισμού, όταν άρχισαν να αναδεικνύονται οι επιστήμες, μετά την

έξοδό τους από το πηχτό σκοτάδι της αμάθειας, των προλήψεων και των δεισιδαιμονιών, καθώς και η ανάρτηση ενός άλλου ακόμα πίνακα σύγχρονων ιατρικών εργαλείων. Οι αναρτήσεις αυτές συντελούν, ώστε να υπάρχει στη διάθεση των μαθητών αρκετό συγκριτικό υλικό για περιγραφές, επισήμανση ομοιοτήτων και διαφορών, ονοματολογίες και λειτουργικότητες, που θα τους βοηθήσει να αποφανθούν αν υπάρχει κοινή ή παράλληλη πορεία και διαχρονικότητα στην εξέλιξή τους.

- Την προβολή σλάιτς, διαφανειών ή βιντεοταινιών, από αυτά που έχει δημιουργήσει το Τ.Α.Π., καθώς και άλλων που ενδέχεται να συμπληρώσει προσεχώς.
- Την επισταμένη αναφορά σε τοπικές προφορικές πηγές από λαϊκές παραδόσεις και διηγήσεις που αφορούν στην ευρύτερη περιοχή του Ασκληπιείου της Επιδαύρου, σχετικές με τις ιατρικές επιδόσεις κι άλλα συναφή επιτεύγματα του Ασκληπιείου. Απαραίτητη βέβαια προϋπόθεση η δοκιμασία των προφορικών αυτών πηγών μέσα στην τάξη με την εξακρίβωση, επαλήθευση ή τουλάχιστο με τη μερική αποκατάστασή τους, με τη βοήθεια και τη συνδρομή του δασκάλου. Πράξεις που δικαιολογούνται στους μαθητές των Ε΄ και Στ΄ τάξεων, όπου τους επιτρέπεται να ασχοληθούν με την απομυθοποίηση και την αποκατάσταση της πραγματικότητας.
- Την εμπεριστατωμένη αναφορά της γενικής ιατρού για το ρόλο των Ασκληπιείων της αρχαιότητας. Αυτό κρίθηκε να αναφερθεί ως απαραίτητο στοιχείο στη φάση αυτή για δύο βασικούς λόγους. Ο πρώτος, για να λειτουργήσει η αναφορά ως εισαγωγικό μάθημα πριν από την επίσκεψη και ο δεύτερος, για να εξοικονομηθεί περισσότερος χρόνος κατά τη διάρκεια της επίσκεψης στην παρουσίαση των ιατρικών εργαλείων, που είναι και ο αντικειμενικός στόχος της επίσκεψης.

Η ιατρός μας, ενημέρωσε τους μαθητές για το ρόλο των Ασκληπιείων και τις μεθόδους θεραπείας των ασθενών. Βασικά και, σε αδρομερή περιγραφή, διέκρινε δυο μεθόδους. Πρώτα τη θεραπεία με διάφορα βότανα σε αφεινήματα, αλοιφές κ.ά., παράλληλα με την παραμονή των ασθενών σε ένα μαγευτικό και φυσικό περιβάλλον. Ένα περιβάλλον με πηγή ή πηγές που εξασφάλιζαν νερό ως θεραπευτικό μέσο και φυσική βλάστηση, αφθονία βοτάνων και θεραπευτικών φυτών και δέντρων. Και κοντά στα άλλα ψυχική ηρεμία και ψυχοκατασταλτικό περιβάλλον με σωματικές ασκήσεις (στάδιο, γυμνάσιο, παλαιίστρα κ.ά.), ψυχαγωγία και μόρφωση (θέατρο, ωδείο βιβλιοθήκη και μορφωτικές συζητήσεις, κ.ά.). Και δεύτερο τη θεραπεία με απλές χειρουργικές επεμβάσεις για τη δεύτερη αυτή περίπτωση επιφυλάχτηκε να μιλήσει διεξοδικά στη διάρκεια της επίσκεψης.

Για τη θεραπεία της πρώτης περίπτωσης ενημέρωσε τους μαθητές ότι στηριζόταν στα θεραπευτικά φυτά και βότανα, που είχαν χρησιμοποιηθεί από ζώα και ανθρώπους. Οι αρχαίοι Έλληνες από, ενωρίς διέκριναν 1000 είδη φυτών, όπως φανερώνουν τα χειρόγραφα που διεσώθηκαν μέχρι σήμερα. Η λέξη βότανα αναφέρεται στον Όμηρο, ως «βοτάνη» με την οποία εννοούσαν τα χόρτα των λιβαδιών, τα οποία περιορίζονται σε αυτά της μυθολογίας. Με αυτά ασχολήθηκε ο Αριστοτέλης που γράφει δύο βιβλία «περί φυτών». Ενωρίς από τον Ιπποκράτη «460-470»π.Χ. κατατάχτηκαν με πολλή σοφία τα φυτά αυτά σε κατηγορίες, ανάλογα με τις θεραπευτικές τους ιδιότητες και προσδιορίστηκε η χρησιμοποίησή τους σε διάφορες αρρώστιες, σύμφωνα με τις διαγνώσεις που έκανε.

Επισήμανε ακόμα ότι μεγάλη ήταν και η συμβολή του Θεόφραστου του Ερέσιου, του Διοσκουρίδη, του θεμελιωτή της φαρμακολογίας, καθώς και άλλων ερευνητών και συγγραφέων. Ιδιαίτερη αίσθηση προκάλεσε στους μαθητές η πληροφορία της ότι τη φαρμακευτική τεχνολογία που επινόησε ο Γαληνός τη θεωρούσαν πρωτοποριακή και εφαρμόσιμη μέχρι το 18^ο αιώνα. Η ιατρός μας, βεβαίωσε τους έκπληκτους μαθητές ότι μέχρι τότε, δηλαδή, γινόταν ευρεία χρήση των βοτάνων από φύλλα, άνθη, ρίζες διάφορων φυτών και δέντρων για τις θεραπευτικές τους ιδιότητες. Η χρησιμοποίησή τους γινόταν με διαφορετικούς τρόπους, σπουδαιότεροι από τους οποίους ήταν οι αλοιφές, τα αφεινήματα, τα εκχύματα, οι γαργάρες, τα μπάνια με βότανα, οι πλύσεις των ματιών οι κομπρέσες κ.ά.

Ο Ασκληπιός ως θεός της ιατρικής λατρεύτηκε για 1000 χρόνια, Σε πολλά μέρη του κόσμου ανευρίσκονται ιερά προς τιμήν του, τα γνωστά ως Ασκληπιεία. Ένα από τα σημαντικότερα είναι κι αυτό της Επιδαύρου. Η συνεισφορά του Ασκληπιού στην ιατρική έχει επίσημα αναγνωριστεί και

θεωρείται ιδρυτής της. Είναι αξιοσημείωτο ότι ακόμα και σήμερα οι γιατροί όλου του κόσμου ορκίζονται τον όρκο του Ιπποκράτη στο θεό Απόλλωνα και στον Ασκληπιό (ομνίω Απόλλωνα ιητρόν και Ασκληπιόν και Υγείαν και θεούς πάντας τε και πάσας....) Και ο Πλάτων χαρακτηριστικά στο «Συμπόσιόν του» αναφέρεται στον Ασκληπιό, ο δε Κικέρων λέγει ότι «ο Ασκληπιός επινόησε τη μήλη και είναι ο πρώτος χειρουργός που χρησιμοποίησε επιδέσμους». Ο δε Διόδωρος ο Σικελιώτης παραθέτει ότι «... ο Ασκληπιός ανακάλυψε επιπρόσθετα την τέχνη της χειρουργικής και την παρασκευή φαρμάκων»

Συμπερασματικά, όπως ανέφερε, στους ιερούς ναούς του Ασκληπιού θεραπεύονταν νοσήματα νευρικά, ψυχολογικά, δυσκρασικά, στομαχικά, δερμικά, ελαφρά χειρουργικά, οφθαλμικά και ρευματικά. Μετά την εισήγηση της ιατρού μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε ακόμα και

- Την οποιαδήποτε έμπνευση, πρόταση και πρωτοβουλία κρίνουν ως απαραίτητες οι δάσκαλοι και οι μαθητές για τη διευκόλυνση των σκοπών και στόχων της υπό συζήτηση ενότητας.

Καταλήγοντας θα επαναλάβουμε, συμπερασματικά, τις απαιτήσεις που κρίνονται αναγκαίες και απαραίτητες για την γνωστική πρόσκτηση του αντικειμένου. Ότι δηλαδή οι παραπάνω αναφερόμενες προσεγγίσεις, θα γίνονται στη βάση επιστημονικών και ψυχοπαιδαγωγικών αρχών: Στην προσεκτική παρατήρηση, στην ακριβή περιγραφή, στην σύγκριση, στην αποδοχή ή στην απόρριψη, στην κατάταξη - ταξινόμηση και κατηγοριοποίηση, στην εξακρίβωση και επαλήθευση, προκειμένου περί μυθικών και ανεξακρίβωτων στοιχείων και επικράτηση κατά την απομυθοποίηση των πραγματικών και ιστορικών γεγονότων.

Στη διαδικασία αυτή θα δοθεί έμφαση και θα επιδιωχθεί:

- Η ορθή χρήση του λόγου, με τις ακριβείς όπως είπαμε περιγραφές, τον εξελίσσονται διάλογο, την πληρότητα αξιοπιστία των επιχειρημάτων, τη διατύπωση των κρίσεων, των υποθέσεων, των αποσαφηνίσεων, των εντυπώσεων και των συμπερασμάτων. Με λόγο διαυγή και πειστικό, επαρκή και καλοπροαίρετο, στην ενθάρρυνση των μαθητών από το δάσκαλο για να εκδηλώσουν όλη τους τη δημιουργικότητα, την έμφυτη περιέργειά τους την υποβολή ερωτήσεων και την ορμή για ανακοίνωση, που είναι χαρακτηριστικά γνωρίσματα της παιδικής ηλικίας.
- Η καλλιέργεια, με εύστοχες ερωτήσεις, διαρκείς νύξεις και άλλες βοήθειες, παροτρύνσεις, της κριτικής διαλεκτικής και δημιουργικής σκέψης των μαθητών που στην ηλικία αυτή, των 11 έως 12 ετών που αρχίζει να εκδηλώνεται και να είναι σε παραγωγική δράση με την ωρίμανση της αφαιρετικής σκέψης, πρέπει να αποτελεί το πρώτιστο μέλημά μας σε κάθε έκφανση της εκπαιδευτικής και διδακτικής διαδικασίας.

6.2 Β' Φάση: κατά την επίσκεψη

Με τα εισαγωγικά στοιχεία, για τα ιατρικά εργαλεία, που προηγήθηκαν τόσο κατά την πρώτη, προ διατίνας επίσκεψη, όσο και τα πρόσφατα, για τα οποία μίλησε η ιατρός μας λίγες μέρες πριν, στο πλαίσιο της Α' φάσης, οι μαθητές μας είναι αρκετά ενημερωμένοι για μια αναλυτική και διεξοδική παρουσίασή τους.

Οι μαθητές μας κλήθηκαν να παρατηρήσουν προσεκτικά τα εκτιθέμενα ενωπιών τους ιατρικά εργαλεία και η ιατρός μας τα ενθάρρυνε να καταθέσουν στη συζήτηση σύμφωνα με τις μικρές εμπειρίες τους και το λειτουργικό σχήμα τους, την όποια γνωρίζουν ή διαισθάνονται, ονοματολογία τους. Μετά από προτροπές και στη συνέχεια απόπειρες έδωσαν:

- Ακριβές όνομα στα παρακάτω εργαλεία: λεπίδες ή νυστέρια, λαβίδες, άγκιστρα, λεκάνες και βελόνες.
- Περιφραστικά το νόημα και τη λειτουργικότητα τους στα παρακάτω εργαλεία: Σε παιδική περίφραση «μ' αυτά έκοβαν τα σύρματα», η ιατρός έδωσε το επιστημονικό όνομα κόφτες συρμάτων. Στη παιδική περίφραση «λαβίδες που πιάνουν τα αφτιά», η ιατρός έδωσε το επιστημονικό όνομα λαβίδες ώτων. Στη παιδική περίφραση «μ' αυτά έπιαναν τις μύτες,» η ιατρός έδωσε το επιστημονικό όνομα ρινολαβίδες. Στη παιδική περίφραση «σωλήνες που βάζουν στο λαιμό από τη εξωτερική πλευρά και επιφάνεια» η ιατρός έδωσε το επιστημονικό

όνομα τραχειοσωλήνες. Στη παιδική περιήφραση «αυτό μοιάζει με ρύγχος , μούρη γουρουνιού» η ιατρός έδωσε το επιστημονικό όνομα ρύγχη.

- Ανεπιτυχείς ονομασίες ή δήλωναν πλήρη αδυναμία στα παρακάτω εργαλεία: γλωσσοκάτοχο, μήλες, βελονοκάτοχα, χειροτρύπανα ορθοπεδικής χρήσης, οστεοτόμοι, οστεολαβίδες, δερματολογικά, εργαλεία χολής και εντέρου, άγκιστρα ουροδόχου κύστης, βάλβες μαιευτικές – γυναικολογικές, στοματοδιαστολείς, δοχεία τολουποβαλβίδων και νεφροειδή.

Για όλα αυτά τα ιατρικά εργαλεία είχαμε φροντίσει να κολλήσουμε στα σημειωματάρια των μαθητών εικόνες εργαλείων και καλούσε, κάθε φορά, η ξεναγός ιατρός να αναγράφουν την επιστημονική ονοματολογία δίπλα σε κάθε ένα απ' αυτά. Η ίδια η ιατρός για όλα τα εκτιθέμενα εργαλεία έδινε μια απλή ετυμολογική και εννοιολογική ερμηνεία στο όνομά τους, ώστε να υπάρχει μια γλωσσική σύνδεση του ονόματος με τη λειτουργικότητα και χρηστικότητα τους, που εξηγούσε σε πολλά απ' αυτά την επιστημονική ονοματολογία τους . Κατ' αυτόν τον τρόπο, τα ονόματα τους δε βρίσκονταν όλα «στον αέρα», επιφανειακά, αλλά αποκτούσαν ισχυρές βάσεις και βαθιές ρίζες στο γλωσσικό και κοινωνιογλωσσικό γίνεσθαι των μαθητών, ώστε ένα τουλάχιστον μέρος απ' αυτά να ενσωματωθεί στο γλωσσικό και λειτουργικό πλούτο τους . Αυτή η σύνδεση όταν δίνει με απλούς και ικανοποιητικούς συνειρμούς στους μαθητές, ανάλογα με την ατομικότητα, τις αντιληπτικές και γλωσσοπλαστικές ικανότητές τους, συμβάλλει στην κατανόηση, στην αναπαραγωγική διαδικασία και στην επιστημονική ετοιμότητα της γλώσσας.

Μετά την ονοματολογικά και εννοιολογική ενημέρωση των μαθητών ακολούθησε η λεπτομερής χρηστική λειτουργικότητα του καθενός απ' αυτά, κάτι που είχε γίνει ακροθιγώς στην αρχή.

Αφού αναφέρθηκε λεπτομερώς η χρηστικότητά τους, οδηγήθηκαν οι μαθητές να γράψουν στα σημειωματάρια τους την ασθένεια ή την πάθηση, στην οποία αντιστοιχούσε το καθένα. Ζητήθηκε από τους μαθητές να παρατηρήσουν επαρκώς και να υποθέσουν διάφορες εκδοχές για τη μορφή της κατασκευής τους, τις διαστάσεις τους και την αποτελεσματικότητά τους. Με διαλογική συζήτηση και αντιπαράθεση όπου διαφωνούσαν, με βάση την κριτική και δημιουργική σκέψη κατέληξαν σε συμπεράσματα που όπως διαβεβαίωσε η ξεναγός – ιατρός δεν απείχαν πολύ από την πραγματικότητα.

Συζητούσαν συνέχεια και αντιμετώπιζαν με προβληματισμό την εργονομία τους και επανειλημμένα ζητούσαν από την ιατρό να πληροφορηθούν, από δημιουργική περιέργεια, ποιες βελτιώσεις έχει επιφέρει στα αντίστοιχα ιατρικά εργαλεία σήμερα η ιατρική επιστήμη, αν είναι σημαντικές αυτές οι βελτιώσεις, αν έχει αλλάξει από τότε το είδος του μετάλλου τους και γιατί, αν υποβάλλονταν τότε οι ασθενείς σε νάρκωση πριν από τις επεμβάσεις που θα μείωνε έστω και στοιχειωδώς τον πόνο, το χρόνο αποθεραπείας, τα ποσοστά επιτυχίας, αποτυχίας, ή και θνησιμότητας και ένα ακόμα πλήθος ερωτήσεων, αποριών και διευκρινίσεων που ξάφνιασαν θετικά την ιατρό μας.

Το πλήθος των έγκυρων απαντήσεων που ελάμβαναν τους όπλιζε με θάρρος και κουράγιο να κορυφώνουν το ενδιαφέρον τους που εκδηλωνόταν με μια ατέρμονη επιμονή για συνέχιση της ενδιαφέρουσας συζήτησης.

Με την ολοκλήρωση της παρουσίας των εκθεμάτων και του πλήθους των ασθενειών που αντιμετώπιζονταν με αρκετή επιτυχία, τηρουμένων πάντοτε των αναλογιών και του βάρους των 25 αιώνων που παρήλθαν έκτοτε, οι μαθητές μας έφυγαν ωφελημένοι. Κι όπως είπαν αργότερα στις οικογένειές τους η επίσκεψη αυτή στο μουσείο του Ασκληπιείου της Επιδάουρου ήταν η καλύτερη και επωφελέστερη από όλες όσες είχαν πραγματοποιηθεί μέχρι τώρα.

6.3 Γ' Φάση: μετά την επίσκεψη

Ως επιστέγασμα της επίσκεψης στο Μουσείο προτάθηκε απ' όλους, μαθητές και δασκάλους.

- Η επίσκεψη, μαζί με την ιατρό σε χειρουργείο Νοσοκομείου γειτονικής μας πόλης προκειμένου να γνωρίσουν από κοντά τα σύγχρονα ιατρικά εργαλεία και να σχηματίσουν επαρκή και πλήρη γνώση του θέματος.

- Η τήρηση ειδικού βιβλίου επισκέψεων και εκδρομών της τάξης, με καταγραφή σε αυτό των απόψεων και εντυπώσεων που προκάλεσε σ' αυτούς η παρουσίαση όλων των δυνατών πτυχών τους, ως συλλογική έκφραση των μαθητών μετά την αξιολόγησή τους.

Η συμπλήρωση του λευκώματος (άλμπουμ) της τάξης με κάρτ ποστάλ, πολύπτυχα από τις εκδόσεις του Τ.Α.Π., αναμνηστικές φωτογραφίες της τάξης, ειδικά για την περίπτωση της συγκεκριμένης επίσκεψης, καθώς και των επιμέρους ομάδων εργασίας και άλλων πρωτοβουλιών που θα τροφοδοτεί την ιστορία της τάξης, προκειμένου να περιληφθεί το όλο υλικό σε ενδεχόμενη έκδοση αναμνηστικού τεύχους, με το τέλος της σχολικής χρονιάς και

- Η ανάγνωση και σύντομη ανάλυση του όρκου του Ιπποκράτη, που εμπεριέχει το ανθρώπινο και το επιστημονικό χρέος προς το πάσχοντα συνάνθρωπο, ως μέρος της φιλοσοφίας του Ανθρώπου και του Έλληνα.

Οι μαθητές με την επίβλεψη και την καθοδήγηση των εκπαιδευτικών, της ιατρού και της αρχαιολόγου χωρισμένοι σε τρεις ισοδύναμες στην ανομοιογένειά τους ομάδες, στη βάση των αρχών της ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας, κατασκεύασαν με διάφορα υλικά ιατρικά εργαλεία τα οποία χρησιμοποιούνταν στην αρχαιότητα, σύμφωνα με τα εκθέματα που παρατήρησαν με ιδιαίτερη προσοχή και ενδιαφέρον. Η α' ομάδα χρησιμοποίησε τον πηλό για την κατασκευή ιατρικών εργαλείων, η β' ομάδα την πλαστελίνη και η γ' ομάδα ζωγράφησε πάνω σε χαρτόνι διάφορα ιατρικά εργαλεία και τα τοποθέτησε σε χαρτί του μέτρου που είχε αναρτηθεί στην εικαστική γωνιά. Στο τέλος όλες οι ομάδες εξέθεσαν τα δημιουργήματά τους στην τάξη, εξηγώντας, τι είδους ιατρικά εργαλεία κατασκεύασαν και σε ποιες παθήσεις αντιστοιχούν. Επίσης οι μαθητές μπορούν να εκθέσουν και οποιαδήποτε άλλη καλλιτεχνική δημιουργία στο ίδιο σημείο, στηριζόμενοι στις εμπνεύσεις τους και στις συμβουλές των δασκάλων τους.

7. Επίλογος

Το Μουσείο, σε όλα τα πολιτισμένα κράτη με τη συνδρομή της επιστήμης, του πολιτισμού και τις σύγχρονες απαιτήσεις της μουσειοπαιδαγωγικής αγωγής, εξελίσσεται αργά, αλλά σταθερά σε ένα σημαντικό παράγοντα για την ανάπτυξη της γνωστικής, αισθητικής και δημιουργικής αγωγής και καλλιέργειας των παιδιών από τη μικρή και τρυφερή ηλικία.

Εμείς οι εκπαιδευτικοί οφείλουμε να συνδράμουμε ποικιλοτρόπως την κάθε προσπάθεια της συγκροτημένης Πολιτείας, να υποκαίουμε τη διαρκή μας φροντίδα για βελτίωση και εξέλιξή της και με τη σωστή μουσειακή αγωγή και τις επιστημονικές μεθόδους τελειοποίησης των επιμέρους παρουσιάσεων, να καταστήσουμε τα Μουσεία μας σε χώρους παιδείας και πολιτιστικής ανάπτυξης.